

Старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Крижна Валентина Володимирівна

ДОТРИМАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

У сучасному світі проблеми захисту прав і свобод людини виходять далеко за межі ведення окремої держави. Ступінь реалізації прав людини в державі багато в чому залежить від неухильного дотримання та виконання законів. Європейські стандарти прав та свобод людини інколи можуть бути безпосередньо спрямовані на регламентацію діяльності поліції та її посадових осіб.

Міжнародно-правові акти закріплюють основні стандарти та є еталоном гарантій прав і свобод громадян. Визнання міжнародно-правових актів, ратифікація, і реалізація їх положень у внутрішньодержавному законодавстві є одним з обов'язків, взятих на себе Україною перед міжнародним співтовариством.

В Конституції України зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, є частиною законодавства України. Міжнародні договори не можуть суперечити Конституції України. Вони обов'язкові для виконання всіма юридичними і фізичними особами [1, с.6].

Міжнародна спільнота вимагає захищати права і свободи та сприяти їх відновленню у разі їх порушення. Права людини перебувають у площині взаємин людини і держави та можуть бути обмежені тільки спеціально уповноваженими на те органами держави та лише у випадках відповідності до закону. Такими повноваженнями наразі наділена Національна поліція України в рамках застосування поліцейських заходів.

Україною ратифікований ряд міжнародно-правових актів, що визначають стандарти поведінки працівників правоохоронних органів в різноманітних ситуаціях, пов'язаних із боротьбою з правопорушеннями, затриманням правопорушників, утриманням під вартою, виконанням покарань тощо. До головних з них відносяться:

- Загальна декларація прав людини 1948 р.;
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р.;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966р.;
- Підсумковий документ Віденської зустрічі представників держав-учасниць Наради по безпеці і співробітництву в Європі, прийнятий у 1989р.;
- Паризька хартія для нової Європи 1990 р.;
- Документи Конференції по людському виміру Наради по безпеці і співробітництву в Європі 1990 р. і 1991 р.;

- Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950р.;
- Мінімальні стандартні правила поводження із в'язнями, прийняті Першим Конгресом ООН по запобіганню злочинності й поводженню з правопорушниками 1955 р.;
- Кодекс поведінки посадових осіб по підтримці правопорядку, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р.;
- Конвенція проти катувань і інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження або покарання 1984 р.;
- Зведення принципів захисту всіх осіб, що підлягають затриманню або ув'язненню в будь-якій формі, прийняте Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 р.;
- Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї службовими особами по підтримці правопорядку, прийняті Восьмим Конгресом ООН по попередженню злочинності й поводженню з правопорушниками 1990 р.;
- Стандартні мінімальні правила ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з ув'язненням, прийняті Восьмим Конгресом ООН по попередженню злочинності й поводженню з правопорушниками 1990 р.

Перераховані міжнародні документи містять як загальні положення прав людини, так і спеціальні стандарти, що поширюються на діяльність правоохоронних органів і.

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Відповідно до цього ніхто не може піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню. Зі сформульованих в даній формі стандартів випливає, що в адміністративній, оперативній, і слідчій діяльності працівники поліції повинні неухильно притримуватися викладених вимог. Особливе значення має право на життя. З одного боку, це глобальне право кожної особи, кожного громадянина, з іншого боку - відправне положення в системі прав і свобод людини, оскільки його ігнорування зводить нанівець всі інші права і свободи. Захист вказаних прав покладається, насамперед, на поліцію, яка свої відносини з громадянами, особливо ті, де діло зводиться до вирішення різних конфліктних ситуацій, повинна будувати з урахуванням захисту життя людини, її здоров'я. Даний принцип варто вважати відправним критерієм в оцінюванні законності дій працівників правоохоронних органів[2].

В розвиток цього принципу міжнародні-правові акти встановлюють, що катування, жорстокість щодо затриманого, громадянина, що знаходиться під слідством або відбуває покарання - це злочинні дії, за які особи, що вдалися до таких методів, повинні нести відповідальність. Також неприпустимо нелюдське поводження у відношенні громадян, тобто таке поводження працівників поліції при виконанні своїх службових функцій, що принижує гідність людини.

З погляду забезпечення прав і свобод громадян у діяльності правоохоронних органів важливе значення має реалізація на практиці положень Загальної декларації прав людини про те, що кожна людина, яка звинувачується

у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою до того часу, поки її невинуватість не буде встановлена в законному порядку шляхом гласного судового розгляду, у якому їй забезпечуються всі можливості для захисту. У даному випадку мова йде про реалізацію в діяльності поліції принципу презумпції невинуватості.

Особливе місце серед міжнародних документів, покликаних забезпечувати законність у діяльності поліції, займає прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р. Кодекс поведінки службових осіб по підтримці правопорядку. Необхідність його прийняття аргументована важливістю і складністю функцій, покладених на правоохоронні органи; можливістю зловживань в ході виконання зазначених функцій; захистом прав людини; необхідністю ефективної підтримки етичних норм серед службових осіб, що беруть участь в охороні правопорядку; необхідністю точного самоконтролю зазначених службових осіб [3].

Основні положення Кодексу, зводяться до вимог:

- шанувати і захищати людську гідність і права громадян;
- застосовувати силу тільки у випадку крайньої необхідності;
- зберігати в таємниці всі відомості конфіденційного характеру, якщо виконання обов'язків або вказівок правосуддя не потребують іншого;
- припиняти будь-які прояви жорстокості;
- забезпечувати охорону здоров'я затриманих;
- не чинити самим і припиняти будь-які прояви корупції; шанувати закон і даний Кодекс.

Більшість норм міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною, знайшла свій відбиток у Конституції України, законах і підзаконних актах, що регламентують діяльність правоохоронних органів.

Повага до особи, охорона і захист її честі та гідності – обов'язок усіх державних органів, громадських організацій і службових осіб. Цей конституційний обов'язок рівною мірою стосується і діяльності Національної поліції з забезпечення реалізації прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів / Є. Зозуля // Віче. – 2014. – № 4 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4070/>.
3. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку : Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_282.